

Exotische planten en hun effecten

Inheemse plantensoorten hebben meer natuurlijke vijanden dan exoten, maar fauna past zich aan en weet bepaalde exoten steeds beter te vinden. Sommige exoten vervullen inmiddels een belangrijke rol als nectarleverancier, door de afname van de bloemrijkdom in het buitengebied, of worden nu in toom gehouden door inheemse vijanden. Wat is het netto gevolg van het succes van exoten voor onze inheemse biodiversiteit?

Daan Curwiel (FLORON)

Planten zijn in de vrije natuur onderdeel van een groter levend systeem. De plant interacteert hier met een hele verzameling aan herbivore en bestuivende insecten, schimmels, bacteriën, grote grazers en nog veel meer. Dit complexe systeem van interacties wordt door de vestiging van uitheemse planten verstoord.

Veel van de natuurlijke interacties binnen een ecosysteem zijn over duizenden of zelfs miljoenen jaren gevormd. Sommige herbivore en/of bestuivende insecten zijn zelfs gespecialiseerd op één plantensoort, -geslacht of -familie voor hun voeding of onderdak. Deze waardplantgerichte specialisatie is vaak nodig vanwege de hoeveelheid gif- en afweerstoffen die planten aanmaken om vraat te voorkomen. Interacties met gespecialiseerde herbivoren zorgen er vaak ook voor dat een plant niet ongebreideld kan toenemen en zo blijft er een zeker evenwicht in de natuur bewaard.

Neem bijvoorbeeld de Zomereik. Het is aan te bevelen om eens op bladminerders.nl te scrollen door de lijst met organismen die te vinden zijn op onze inheemse Zomereik (*Quercus robur*).¹ Er zijn meer dan 800 minerende, galvormende en/of pathogene organismen die van deze boom gebruik maken, waarvan sommige met olijke namen als Eikenstuitergalwesp, Ananasgalwesp, Prachteikenvouwmot of Satijnen knoopjesgalwesp.

Ananasgalmug (*Andricus foecundatrix*). Foto: Peter Meininger (*Saxifraga*).

Zodra een plant uit haar natuurlijke verspreidingsgebied wordt gehaald, wordt deze dus ook aan het complexe web aan interacties onttrokken. Dit betekent vaak ook dat de plant ongeremd kan blijven toenemen en zich invasief kan gaan gedragen. Op zijn nieuwe plek is deze nieuwe plant, we noemen het dan een exoot, een nieuwigheid. Zo is geen enkel herbivoor insect in eerste instantie geëvolueerd om met de aanwezige complexe cocktail aan vraatwerende chemicaliën om te gaan. Hierdoor zien de bladeren van exoten er vaak vrijwel puntgaaf uit. Zo neemt de exoot dus niet alleen de fysieke plek in van een inheemse plant, maar ont-

Eikenstuitergalwesp (*Cynips longiventris*). Foto: Tom Heijnen (*Saxifraga*).

staat er ook ecologische armoede omdat de exoot nog vrijwel geen interacties aangaat met de aanwezige insecten, vogels, zoogdieren etc. die daarvan afhankelijk zijn. Sommige exoten, zoals Late guldenroede (*Solidago gigantea*),

op de overige biodiversiteit

Nimf van Groene schildwants (*Palomena prasina*) op Hoge fijnstraal (*Erigeron sumatrensis*). Foto: Tom Heijnen (Saxifraga).

Dagpauwoog (*Aglais io*) op een uitheemse Guldenroede (*Solidago* sp.). Foto: Kars Veling (Saxifraga).

Reuzenbalsemien (*Impatiens glandulifera*) en Reuzenberenklauw (*Heracleum mantegazzianum*), worden druk bezocht door bestuivende insecten en lijken dus een positieve ecologische bijdrage te leveren. Bij nader onderzoek blijkt dat dit veelal dezelfde suite aan generalistische insecten betreft die ook veel in tuinen aan te treffen zijn, zoals honingbijen, hommels en een kleine groep zweefvliegen.² In sommige gevallen, waar exoten massaal optreden en bloeien, kunnen ze zelfs bestuivers wegtrekken bij inheemse wilde planten.³ De complexe interacties tussen gespecialiseerde inheemse plant en bestuiver worden dus weer (deels) verstoord.

Herbivore insecten en pathogenen vinden uiteindelijk, vaak na langere tijd, hun weg naar de exoten. Vaak gaat het om een insect dat al een inheemse soort uit dezelfde familie of hetzelfde geslacht als waardplant heeft. Maar ook een generalistische herbivoor of pathogeen, zoals de groene stinkwants, kan simpelweg nog een extra soort toevoegen aan zijn reeds uitgebreide menu.⁴ Onderzoek toont echter aan dat exoten door hun

snelle groei ondanks toenemende vraat van generalisten toch blijven uitbreiden.⁴ Maar zoals altijd in de ecologie zijn er bij wijze van spreken meer uitzonderingen dan regels en worden sommige exoten wel degelijk gehinderd in hun uitbreiding door steeds meer insectenherbivoren.⁵

Wie nog eens op bladminvaarders.nl kijkt, maar dan bij Amerikaanse eik (*Quercus rubra*), een veelvuldig aangeplante uitheemse eik, ziet geen lege lijst.¹ Integendeel, er staan meer dan 100 soorten genoemd die zich op de een of andere manier tegoed doen aan deze eik. Bij nadere inspectie blijkt inderdaad dat het ofwel generalisten of specialisten van eikensoorten betreft, zoals hierboven beschreven. De Amerikaanse eik is echter al sinds het begin van de vorige eeuw aanwezig in Nederland en nog geen achtste van de biodiversiteit van Zomereik is te vinden op de nieuwkomer.

Uitheemse planten worden dus langzaam maar zeker opgenomen in het lokale voedselweb, maar voordat zij de veelvoud aan

diepgaande interacties kunnen herbergen die rondom inheemse planten bestaan zijn nog wel enkele duizenden jaren aan evolutie nodig. En tot die tijd zijn inheemse planten nog steeds ecologisch waardevoller.

Literatuur

1. Ellis, W.N. 2001-2026. Plantparasieten van Europa: bladmineerders, gallen en schimmels. bladminvaarders.nl/nl/ (geraadpleegd 23 maart 2026)
2. Grzędzicka, E. 2025. The severe invasion of Sosnowsky's hogweed *Heracleum sosnowskyi* favours European honeybees *Apis mellifera* over other pollinators. *Apidologie*, 56(5), 77.
3. Gibson, M.R., A. Pauw, & D.M. Richardson. 2013. Decreased insect visitation to a native species caused by an invasive tree in the Cape Floristic Region. *Biological Conservation*, 157, 196-203.
4. Allen, W.J., L.P. Waller, B.I. Barratt, I.A. Dickie & J.M. Tylianakis. 2021. Exotic plants accumulate and share herbivores yet dominate communities via rapid growth. *Nature communications*, 12(1), 2696.
5. Siemann, E., W.E. Rogers & S.J. Dewalt. 2006. Rapid adaptation of insect herbivores to an invasive plant. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 273(1602), 2763-2769.